

І. Д. Падерін,*доктор економічних наук, професор,*
ORCID 0000-0003-1260-789X,
e-mail: ivan.paderin@ukr.net,**Ю. Г. Горященко,***кандидат економічних наук, доцент,*
ORCID 0000-0001-7020-1412,
e-mail: julia.goryaschenko@gmail.com,*Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро*

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Постановка проблеми. У часи коронакризи та подолання її наслідків гостро відчуваються проблеми управління та регулювання підприємницької діяльності, у тому числі інноваційної. Тріщина у державному управлінні інноваційним розвитком на тлі недовіри до державних інституцій, корупції та економічної слабкості країни надалі унеможливує ефективне забезпечення основних його функцій – планування, організації і контролю господарських процесів. Як наслідок, велика кількість стратегій розвитку високоякісного змісту на всіх рівнях управління залишаються нереалізованими, документами з незадовільними результатами статистичного спостереження соціально-економічних явищ і процесів та миршавою порівняльною характеристикою основних економічних показників стосовно успішних країн світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження інноваційного розвитку підприємництва, у тому числі його стратегічних перспектив і пріоритетів як стимулятора соціально-економічного розвитку держави дістали відображення у наукових працях відомих українських і зарубіжних учених, серед яких Д. Аакер, О. Амоша, С. Вишневський, О. Воейкова, В. Геєць, В. Герасимчук, О. Грицак, А. Грищенко, А. Даниленко, Г. Довгаль, О. Довгаль, П. Друкер, В. Заварухін, С. Ілляшенко, О. Калінін, В. Касьяненко, А. Колосов, Н. Клим, О. Ковтун, М. Кондратьєв, Д. Кондрацька, М. Кохан, І. Кульчицький, Е. Лібанова, В. Лячін, В. Ляшенко, А. Мазур, М. Міллер, Л. Мінделі, М. Портер, І. Підоричева, Б. Санто, В. Сизоненко, Л. Федулова, Н. Фосс, Л. Фролова, Е. Хаустова, С. Чазов, Г. Швець, Р. Шиллер та інші. Можемо констатувати наявність теоретично і практично значущих своєчасних наукових праць щодо актуалізації напрямків інтеграції України до Євросоюзу в аспектах науково-технологічного та інноваційного векторів співробітництва [1], оцінки рівня інноваційної діяльності промислових підприємств [2], стратегій реінтеграції Донбасу [3], пропозицій щодо посилення ролі стратегування регіонального та територіального розвитку на загально-

національному й регіональному рівнях і рівні громади [4], перспектив створення національної цифрової платформи в Україні [5] тощо.

Незважаючи на наявність значних наукових набутків щодо планування і прогнозування інноваційного розвитку підприємств з урахуванням національних і регіональних пріоритетів та напрямів реалізації інноваційної політики, у швидко змінюваних соціально-економічних умовах модернізації і переорієнтації на нові цінності, лишається гостра необхідність у подальших наукових пошуках.

Мета дослідження полягає у критичному огляді досягнень цільових показників стратегій розвитку сфери інноваційної діяльності та інших державних програм й доведенні переваг та важливості стратегічного інноваційного розвитку підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наразі в Україні функціонують ряд відомств і міністерств, які сприяють налагодженню співпраці бізнесу і влади у впровадженні інновацій:

- Міністерство цифрової трансформації України (Мінцифра) (до 2019 р. – Державне агентство з питань електронного урядування України, до 2014 р. – Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації). У структурі міністерства функціонують Директорати розвитку електронних послуг, розвитку Національної програми інформатизації, цифрової економіки, розвитку кібербезпеки, регіональної цифровізації, розвитку цифрової інфраструктури, Департаменти координації проектів цифрової трансформації, правового забезпечення цифрової трансформації тощо;

- Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України (створене 22.07.2020 р.);

- Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України (до 2019 р. – Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, до 2010 р. – Міністерство економіки України, до 2005 р. – Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції України, до 2001 р. – Міністерство економіки України);

– Міністерство розвитку громад та територій України (Мінрегіон) (утворене 29.08.2019 р.);

– Національна рада України з питань розвитку науки і технологій (створена 05.04.2017 р.);

– Національний орган інтелектуальної власності (НОІВ) (створений 13.10.2020 р.) тощо.

У сучасних умовах розвитку державно-владні, освітньо-наукові інститути і бізнес вимушені згуртуватися і взаємодіяти більше ефективно. На початку 2021 р. Мінцифрою та першим в Україні інноваційним парком UNIT.City об'єднано зусилля і реалізовано спільні проекти зі створення екосистеми та інфраструктури для розвитку бізнесу в сфері високих технологій та креативних індустрій, впроваджуючи сучасні онлайн-сервіси для ітерацій бізнесу і держави [6]. Таймлайн проектами Мінцифри у 2020-2021 рр. були запуск освітніх серіалів (про захист персональних даних, кібербезпеку, кібербулінг); реєстрація та податки ФОП; онлайн прописка, прописка дитини онлайн, підписання документів; цифровий податковий номер, паспорт, студентський, поліс страхування та ін.

До рішучих дій вдався Національний банк України, зокрема, Департамент стратегії та розвитку НБУ: у 2020 р. Нацбанк приєднався до Глобальної мережі фінансових інновацій (GFIN) з метою реалізації завдань стратегії розвитку Fintech, RegTech, SupTech в Україні до 2025 р. та проникнення інновацій до фінансового сектору. Своєчасний проект НБУ щодо розвитку безготівки зі створення фінтех-екосистеми з інноваційними фінансовими сервісами та доступними цифровими послугами передбачає сталий розвиток інновацій, перехід до cashless епопею.

З вище викладеного можна укласти, що помітне зростання кількості інституцій в Україні, які опікуються розбудовою інноваційної екосистеми, викликане світовим досвідом, коли *inter alia* держава відіграє ключову роль у модернізації.

Серед розроблених стратегій, націлених на економічне благополуччя та вбачаючих його в інноваційному розвитку країни, варто назвати стратегії «Україна–2030. Стратегія зміни майбутнього», «Пріоритети розвитку національного підприємництва в умовах цифрових трансформацій», «Щодо заходів економічного відновлення України» (Програма економічного відновлення на 2021-2025 рр.), «Стратегію розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року» та ін. У розробці «Стратегія розвитку промислового комплексу України», «Стратегія розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України до 2026 року», «Стратегія низьковуглецевого розвитку до 2050 року» тощо.

Однак визначені у вище зазначених стратегіях загальні напрями та способи розв'язання проблем інноваційного розвитку і розбудови інноваційної інфраструктури в країні реалізувати складно:

– збільшення фінансування наукових досліджень (натомість у 2020 р. у зв'язку з поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 повністю секвестровано видатки на НДДКР, припинено фінансування Фонду розвитку інновацій);

– покращення якості освіти (на нашу думку, враховуючи практичний досвід, у ситуації, що склалася, й відповідно до сьогоденних реалій у сфері освіти цього не відбувається).

На думку вченої І. Підричєвої «державні витрати на науку та інновації слід вважати не бюджетними видатками, а національною інвестицією» [1, с. 38; 7, с. 16]. Незважаючи на ситуацію, багато вітчизняних науковців активно підтримують розвиток науки й освіти, постійно порушуючи питання інноваційного розвитку у всіх сферах життя.

З огляду на ситуацію в країні, може бути запропоновано посилити відповідальність державних органів за відповідні напрями:

1) підприємництво (Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, Міністерство фінансів, Міністерство юстиції, Комітет Верховної Ради з питань економічного розвитку);

2) наука, технології, інновації, космос (Міністерство освіти і науки, Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, Міністерство цифрової трансформації, Державне космічне агентство, Комітет Верховної Ради з питань освіти, науки та інновацій);

3) освіта, навчання (Міністерство освіти і науки, Міністерство культури та інформаційної політики України, Комітет Верховної Ради з питань освіти, науки та інновацій, Комітет Верховної Ради з питань молоді і спорту) [1].

В країні потрібно створити ефективний координуючий орган, здатний розробити єдину стратегію інноваційного розвитку з участю усіх міністерств, відомств і бізнес-еліти в умовах економічних можливостей, порівнянних з фінансовими й технологічними. У «Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року» таку стратегію названо крос-секторальним документом, який одночасно спрямований на розвиток інноваційної діяльності в усіх сферах економіки (табл. 1).

Крім того, необхідно забезпечити виконання функцій управління діяльністю такого органу – планування (розробка стратегій), організацію і контроль. Бізнес наразі потребує виваженого контролю, відновлення довіри до державних інституцій, партнерської взаємодії, рішучих дій влади. Однак, як показує практика, багато підприємців в Україні не мають навичок планувати, розробляти стратегії, місії і втілювати їх у життя, а короткострокове планування, відсутність стратегічного бачення, корупційні діяння переважають у багатьох видах вітчизняного бізнесу. До того ж, з появою пандемії, горизонт планування для усіх різко скоротився і дово-

Таблиця 1

**Прогнозні рішення у досягненні цільових показників
Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності до 2030 р.**

Бізнес
Підвищення мотивації бізнесу до наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок та інноваційної діяльності; бізнес як потенційний замовник інновацій; створення мережі конкурентоспроможних інноваційних підприємств для співробітництва з міжнародними високотехнологічними компаніями; об'єднання промислових підприємств із закладами професійної (професійно-технічної) освіти у кластери
Влада
Створення сприятливого нормативно-правового поля; збільшення обсягів фінансування R&D; створення у межах населених пунктів місць, призначених для розгортання інтелектуальної, творчої діяльності, раціоналізаторського руху, розвитку креативних індустрій; державна підтримка винахідників та підприємців; запровадження європейських технічних стандартів; підтримка стартапів

* Побудовано за даними джерела [8].

диться концентруватися на питаннях виживання й адаптації. Велика кількість стратегій не виправдують себе, адже часто вони не координуються між собою та невзаємоув'язані, до того ж, не мають практичної підтримки.

На нашу думку, основною проблемою неможливості активного інноваційного розвитку, є невміння й неготовність планувати своє бізнес-, владне-, власне майбутнє. Нам доводиться жити за вдалим, правильним, але чужим сценарієм. Ми можемо захоплюватися місіями провідних компаній світу: «упорядкувати всю наявну в світі інформацію і забезпечити до неї швидкий і зручний доступ» (Google), «стати платформою для спілкування людей у реальному часі» (Skype), «дати можливість

кожній людині і кожній організації на планеті домогтися більшого» (Microsoft), але зараз, тридцять років поспіль і ще у недалекому майбутньому, наші державно-владні та бізнесові інститути не готові (фінансово, економічно, інституційно, морально, фахово) підтримувати культуру розробки і досягнення стратегій.

На жаль, вагомих результатів ефективної співпраці бізнесу та наукових інститутів поки мало, тоді як вдалим прикладом може слугувати підтримка останніх у розбудові стартап екосистеми, вибудовування науково-виробничих кластерів тощо. Деякі сьогоднішні переваги від такої взаємодії відображено у табл. 2.

Таблиця 2

Матриця застосування технічних інновацій за напрямками розвитку

B2C споживче кредитування, сільське господарство	B2B електронні бізнес-платежі, інтернет-рітейл	B2G сплата податків
C2B електронна комерція, оренда, транспорт, безготівка, конкурентний бізнес	C2G електронні державні платежі	C2C обговорення і вирішення будь-яких проблем у реальному часі
G2C е-освіта, електронні соціальні виплати, пенсії, субсидії; оплата товарів і послуг картою, браслетом, каблучкою, QR-кодом; безпека; відновлення довіри до державних інституцій	G2B cashless economy (зниження тіншового сектору економіки, розвиток платіжної інфраструктури, прозорі й ефективні закупівлі)	G2G відкритий доступ, прозорість, зменшення витрат на обслуговування готівкових розрахунків

Висновки та рекомендації. У даному дослідженні здійснено критичний огляд досягнень цільових показників Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності й інших державних програм. Визначено переваги та важливість стратегічного інноваційного розвитку підприємництва для суспільства і держави.

Вважаємо за необхідне створення координуючого органу, здатного розробити і проконтролювати виконання єдиної стратегії інноваційного розвитку за участю усіх міністерств і відомств в умовах українських економічних можливостей, порівнян-

них з фінансовими й технологічними. На нашу думку, саме форсайт інноваційного розвитку підприємництва України зможе змінити спорадичні скалярні дії з його підтримки на векторні.

Література

1. **Підоричева І. Ю.** Україна у науково-технологічному та інноваційному просторах Європейського Союзу: проблеми, позитивні зрушення та напрями інтеграції. *Економічний вісник Донбасу*. 2020. № 2(60). С. 36-52. doi: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-2\(60\)-36-52](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-2(60)-36-52). 2. **Ляшенко В. І., Ковчуга Л. І.** Рівень

інноваційної діяльності промислових підприємств: методичний підхід до оцінки. *Економіка промисловості*. 2018. № 4. С. 87-101. doi: <https://doi.org/10.15407/econindustry2020.01.031>. 3. **Колосов А. М.** Структурно-економічні аспекти стратегії реінтеграції Донбасу. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 1(38). С. 79-85. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1\(38\).79-85](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1(38).79-85). 4. **Ляшенко В. І., Петрова І. П.** Стратегування в системі державного управління: виклики сьогодення та науково-експертні платформи. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 1(38). С. 86-96. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1\(38\).86-96](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1(38).86-96). 5. **Вишневецький А. С.** Национальная цифровая платформа: перспективы создания в Украине. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 1(38). С. 219-223. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1\(38\).219-223](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1(38).219-223). 6. **Сайт** Міністерства цифрової трансформації України. URL: thedigital.gov.ua/. 7. **Заключний** звіт незалежного європейського аудиту національної системи досліджень та інновацій України. Інструмент політичної підтримки програми «Горизонт 2020». Європейська Комісія. 2017. 81 с. 8. **Стратегія** розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року/ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text>. 9. **European** Research Area (ERA). European Commission. 2020. URL: https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/strategy/era_en. 10. **I3E** керівництво з методології інновацій. Просування інновацій у промисловій інформатиці та в секторах вбудованих систем за допомогою створення мереж. I3E Консорціум; South East Europe Transnational Cooperation Programme. URL: http://www.i3e.eu/innovation/MGI_low_UA.pdf

References

1. Pidoricheva, I. Yu. (2020). Ukraine u naukovotekhnologichnomu ta innovatsiinomu prostorakh Yevropeiskoho Soiuzu: problemy, pozytyv-ni zrushennia ta napriamy intehratsii [Ukraine in the scientific-technological and innovative spaces of the European Union: problems, positive changes and directions of integration]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas*, 2(60), pp. 36-52. doi: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-2\(60\)-36-52](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-2(60)-36-52) [in Ukrainian].

2. Liashenko, V. I. & Kovchuga, L. I. (2018). The level of innovative activity of industrial enterprises: a methodical approach to evaluation. *Ekonomika promyslovosti*, 4, pp. 87-101. doi: <https://doi.org/10.15407/econindustry2020.01.031> [in Ukrainian].

3. Kolosov, A. M. (2020). Strukturno-ekonomichni aspekty stratehii reintehratsii Donbasu [Structural and economic aspects of the Donbass reintegration strategy]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 1(38), pp. 79-85. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1\(38\).79-85](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1(38).79-85) [in Ukrainian].

4. Liashenko, V. I. & Petrova, I. P. (2020). Stratehuvannia v systemi derzhavnoho upravlinnia: vyklyky sohodennia ta naukovo-ekspertni platformy [Strategies in the system of public administration: current challenges and scientific and expert platforms]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 1(38), pp. 86-96. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1\(38\).86-96](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1(38).86-96) [in Ukrainian].

[//doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1\(38\).86-96](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1(38).86-96) [in Ukrainian].

5. Vyshnevskiy, A. S. (2020). Natsional'naya tsifrovaya platforma: perspektivy sozdaniya v Ukraine [National digital platform: prospects for creation in Ukraine]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 1(38), pp. 219-223. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1\(38\).219-223](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1(38).219-223) [in Russian].

6. **Sait** Ministerstva tsyfrovoi transformatsii Ukrainy [Site of the Ministry of Digital Transformation of Ukraine]. Retrieved from thedigital.gov.ua/ [in Ukrainian].

7. European Commission. (2017). Final report of an independent European audit of Ukraine's national research and innovation system. The political support tool for the Horizon 2020 program [in Ukrainian].

8. **Stratehiia** rozvytku sfery innovatsiinnoi diialnosti na period do 2030 roku [Strategy for the development of innovation for the period up to 2030]. (2019). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

9. European Commission. (2020). European Research Area (ERA). European Commission. Retrieved from https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/strategy/era_en.

10. **I3E** kerivnytstvo z metodologii innovatsii. Prosuvannia innovatsii u promyslovii informatytsi ta v sektorakh vbudovanykh system za dopomohoiu stvorennia merezh [I3E kerivnytstvo z metodologii innovatsii. Prosuvannia innovatsii u promyslovii informatytsi ta v sektorakh vbudovanykh system za dopomohoiu stvorennia merezh]. I3E Konsortsyum; South East Europe Transnational Cooperation Programme. Retrieved from http://www.i3e.eu/innovation/MGI_low_UA.pdf.

Падерін І. Д., Горященко Ю. Г. Стратегічні пріоритети інноваційного розвитку підприємництва

У статті здійснено критичний огляд досягнень цільових показників Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності та інших державних програм. Визначено переваги та важливість стратегічного інноваційного розвитку підприємництва для суспільства і держави. Підкреслено виключну роль планування у системі управління інноваційним розвитком. Вказано на існуючі протиріччя між загальними напрямками та способами розв'язання проблем інноваційного розвитку (фінансування R&D, розвиток освіти тощо). Представлено матрицю застосування технічних інновацій за напрямками розвитку B2, C2, G2. Надано оцінку таймлайн проектам Міністерства цифрової трансформації, Міністерства освіти і науки, Національного банку України та інших державних органів, що регулюють інноваційний розвиток у країні.

Доведено важливість посилення функції контролю в управлінні інноваційним розвитком підприємства, зокрема, підсилення відповідальності державних органів за пріоритетні напрями: підприємництво, наука, технології, інновації, космічна галузь, освіта.

Запропоновано створення координуючого органу, здатного розробити і проконтролювати виконання єдиної стратегії інноваційного розвитку за участю усіх міністерств і відомств в умовах реальних українських

економічних можливостей, порівнянних з фінансовими й технологічними.

Ключові слова: інновації, стратегія, прогноз, інноваційний розвиток, підприємництво, інноваційна діяльність.

Paderin I., Horiashchenko Y. Strategic Priorities for Innovative Development of Entrepreneurship

The article provides a critical review of the achievement of the target indicators of the Strategy for the Development of the Sphere of Innovation and other government programs. The advantages and importance of strategic innovative development of entrepreneurship for society and the state are determined. The exclusive role of planning in the management system for innovative development is emphasized. The existing contradictions between the general directions and methods of solving the problems of innovative development (financing of R&D, development of education, etc.) are emphasized. The matrix of application of technical innovations in the areas of development B2, C2, G2 is presented. The timeline projects of the Ministry of Digital Transformation, the Ministry of Education, the National Bank of Ukraine and other state bodies regulating innovative development in the country are assessed.

The importance of strengthening the control function in managing the innovative development of entrepreneurship has been proven, in particular, strengthening the responsibility of government bodies in priority areas: entrepreneurship, science, technology, innovation, space industry, education.

It is proposed to create a coordinating body capable of developing and monitoring the implementation of a unified strategy for innovative development with the participation of all ministries and departments in the context of real Ukrainian economic opportunities, comparable to financial and technological ones.

Keywords: innovation, strategy, forecast, innovative development, entrepreneurship, innovative activity.

Падерин И. Д., Горященко Ю. Г. Стратегические приоритеты инновационного развития предпринимательства

В настоящей статье осуществлен критический обзор достижений целевых показателей Стратегии развития сферы инновационной деятельности и других государственных программ. Определены преимущества и важность стратегического инновационного развития предпринимательства для общества и государства. Подчеркнута исключительная роль планирования в системе управления инновационным развитием. Указано на существующие противоречия между общими направлениями и способами решения проблем инновационного развития (финансирование R&D, развитие образования и др.). Представлена матрица применения технических инноваций по направлениям развития B2, C2, G2. Дана оценка таймлайн проектам Министерства цифровой трансформации, Министерства образования и науки, Национального банка Украины и других государственных органов, регулирующих инновационное развитие в стране.

Доказана важность усиления функции контроля в управление инновационным развитием предпринимательства, в частности, усиления ответственности государственных органов по приоритетным направлениям: предпринимательство, наука, технологии, инновации, космическая отрасль, образование.

Предложено создание координирующего органа, способного разработать и проконтролировать выполнение единой стратегии инновационного развития с участием всех министерств и ведомств в условиях реальных украинских экономических возможностей, сопоставимых с финансовыми и технологическими.

Ключевые слова: инновации, стратегия, прогноз, инновационное развитие, предпринимательство, инновационная деятельность.

Стаття надійшла до редакції 19.01.2021

Прийнято до друку 16.03.2021